

สะท้อนคิดมุมมองในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

โดย ผศ.ดร.บัญญัติ แก้วส่อง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กราบনমস্কারพระคุณเจ้า และเรียนพลเมืองศรีสะเกษทุกท่าน รวมทั้งพลเมืองที่อื่นด้วย ผมว่าพลเมืองในที่นี่มีทั้งพลเมืองวัยใส มีทั้งพลเมืองวัยผู้ใหญ่ และอาจจะมีทั้งพลเมืองวัยชราปะปนอยู่บ้าง เยาวชนในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า เมื่อเข้าท่านปลัดจังหวัดศรีสะเกษท่านพูดแล้ว ส่วนผู้ใหญ่ในวันนี้คงเป็นผีในวันหน้า เพราะฉะนั้นอย่างไรข้างหน้า ปลัดจังหวัดก็ต้องมีเยาวชนพวกนี้แหละ ไปเป็นปลัดจังหวัด นายอำเภอก็ต้องมีพวกเยาวชนนี้แหละ ไปเป็นนายอำเภอ กำนันหรือ อบต.หรืออาจารย์มหาวิทยาลัยก็ต้องมีเยาวชนพวกนี้ขึ้นไปเป็น เพราะฉะนั้นความสำคัญของเยาวชนจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก เราเป็นเด็กในวันนี้ อยากรู้ก็ตามเราต้องเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า แล้วเราต้องเป็นคนรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ต่อครอบครัวของเรา ต่อชุมชนท้องถิ่นเรา รับผิดชอบต่อตำบลเรา รับผิดชอบต่อจังหวัดเรา รับผิดชอบต่อประเทศเรา รับผิดชอบต่อโลกเราด้วย เพราะฉะนั้นการที่เราเริ่มงานแบบนี้เป็นทิศทางที่ดีมาก

ผมเองเป็นคนศรีสะเกษโดยกำเนิด แต่ไม่มีโอกาสมาทำคุณความดีอะไรโดยตรงให้จังหวัดศรีสะเกษ ของตัวเองมากนัก เพราะวิ่งทำงานแทบทุกจังหวัดทั่วประเทศ และงานที่ผมดูแลนั้นเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

และที่จังหวัดศรีสะเกษมีหน่วยงานดูแลก็คือศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ เพราะฉะนั้นเมื่อพูดถึงทิศทางข้างหน้าของศรีสะเกษ ผมก็อยากมองทิศทางผนวกไปกับการวิจัยท้องถิ่น บางส่วน แล้วก็อาจมองในฐานะคนศรีสะเกษ มองทิศทางของศรีสะเกษโดยรวมในเรื่องอื่นมันควรจะเดินอย่างไร สำหรับงานเยาวชนที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเดิน ผมฟังตั้งแต่เข้ามาจน ณ เวลานี้ เราจะเห็นว่าเรากำลังสร้างหน่ออ่อนของความเป็นพลเมือง หน่อบางอย่างก็เริ่มจะเข้มแข็งแล้ว แต่หน่อบางหน่อยังอาจไม่เข้มแข็งนัก หน่อบางหน่อเพิ่งจะออกปุ่มเท่านั้นเอง ยังไม่เป็นหน่อไม้ แต่ก็เห็นเส้นทางแห่งการพัฒนาไปเป็นต้นไผ่ เพราะว่าหน่อทุกหน่อถ้าไม่มีปัญหาที่จะโตไปเป็นต้นไผ่แน่นอน เพราะฉะนั้นถ้าเราอยากเป็นต้นไผ่ที่เข้มแข็ง เราก็ต้องตรวจสอบหน่อ หน่อที่มีมันเข้มแข็งแล้วหรือยัง หน่อที่มีมันจะเข้มแข็งได้อย่างไร หน่อที่มีจะดำรงอยู่อย่างไรเพื่อจะต่อไผ่ให้เป็นกอที่สมบูรณ์ข้างหน้า

ผมไปงานวิจัยของคนกระเหรี่ยง ไม่ใช่ที่ราชบุรี แต่เป็นที่ภาคเหนือ เขามองว่าเด็กก็คือหน่อไผ่ ผู้ใหญ่ก็คือต้นไผ่ หน่อก็อาศัยต้นจึงเกิดหน่อได้ ต้นก็ต้องอาศัยหน่อซึ่งจะโตไปเป็นลำไผ่ข้างหน้า ไม่เช่นนั้นมันจะอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้นระหว่างลำไผ่ ต้นไผ่ กับหน่อต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกัน จะเห็นโครงการหลายโครงการมันเริ่มระบบการอิงอาศัยซึ่งกันและกันชัดเจน มีผู้ใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้อง มีคนวัยชราที่มีมุมมองมีประสบการณ์ แต่แน่นอนวัยชราไม่มีกำลังจะทำ และเหลือเวลาอีกไม่นานนัก วัยหนุ่มสาวจะต้องเรียนรู้เรื่องพวกนี้เอาไว้บ้าง พอถึงงานวิจัยท้องถิ่นที่เดินผมว่าอย่างเช่นที่รังระมิงงานวิจัย ที่บ้านชำและบ้านตาตาเคยมีงานวิจัย ที่กันทรอมเคยมีงานวิจัยท้องถิ่น แล้วถึงงานวิจัยอีกหลายพื้นที่ ที่โนนคูณอาจจะยังไม่เห็นงานวิจัยนะ งานวิจัยชุดที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้การสนับสนุน ก็เป็นงานวิจัยที่แปลกประหลาดเหมือนที่กำลังทำวันนี้ก็คืองานวิจัยที่ให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาหาความรู้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของตนเอง ไม่ใช่งานวิจัยของนักวิชาการลงไปเก็บข้อมูลเสร็จเอามาเขียนเป็นตำราแล้วเก็บไว้ที่หิ้ง แต่เป็นงานวิจัยที่ให้ชาวบ้านหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตตัวเอง หาทางเลือกทางรอดที่เกี่ยวกับชีวิตตัวเอง

เพราะฉะนั้นงานวิจัยแบบนี้เรากำลังสร้างพลเมืองแบบ Active Citizen แบบวงกว้าง เพราะฉะนั้นบางส่วนของงานวิจัยเดิมอาจจะขาดเรื่องเด็กและเยาวชน เพราะฉะนั้นทาง Node อาจจะมองต่อว่าถ้าจะให้เด็กและเยาวชนขับเคลื่อนเชิงงานวิจัยท้องถิ่นด้วยมันจะเป็นไปได้สักขนาดไหนกับเรื่องราวต่างๆ เพราะถ้าดูเรื่องราวที่หยิบขึ้นมานั้นสามารถทำงานวิจัยแบบท้องถิ่นได้สบาย แล้วก็ดึงผู้ใหญ่เข้ามาขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่ ทุกเรื่องที้ออกมาผมมองว่าเดินต่อได้นะ ขยับไปต่อได้ ขยับจากงานนี้ที่เราทำขยับต่อไปเป็นงานวิจัยได้ หรือดูแขนงหน่ออ่อนอื่นต่อก็ได้ หรือจะดูแขนงหน่ออ่อนอื่นที่ออกโจทย์งานวิจัยออกมาเพื่อช่วยหนุน

งานชิ้นนี้ให้มันแข็งแกร่งขึ้น ต้องออกแบบด้วยนะ ตอนนี้เรากำลังทำให้เด็กและเยาวชน ถ้าต้องมีกลุ่มอื่นมาร่วมทำก็อาจมีงานวิจัยแบบไหนเดิมเข้ามา เพราะฉะนั้นงานวิจัยอาจเดิมเข้ามาในระหว่างทางของขบวนก็ได้

หลังจากเราเดินมา ผมว่าคนที่ขลุกอยู่กับพื้นที่น่าจะมองเห็นแล้วว่าประเด็นมันคืออะไร ที่จะหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เด็กและเยาวชนรุ่นนี้จะได้มีโอกาสพัฒนายิ่งขึ้นไป ผมฟังหลานๆ ที่มาร่วมวงเสวนา พลั้คุณค่าเยาวชนพลเมือง 4 พื้นที่ที่มาแล้ว ผมว่านี่แหละที่คือระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ระบอบประชาธิปไตยของสังคมไทยที่มีปัญหาเพราะเราไม่เคยฟังเสียงอื่น เราเอาแต่เสียงของตัวเองเป็นตัวตั้ง เมื่อเด็กก็สะท้อนหมดนะ ว่ามันต้องฟังเสียงเด็กคิดอะไร และในขณะเดียวกันเด็กก็เริ่มคิดว่าชาวบ้านคิดอะไร มันเริ่มเปิดใจกันและกัน นี่คือการเหง้าของความเป็นประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการเป็นพลเมืองที่ดีมันต้องมีความเป็นประชาธิปไตย ก็คือการพลความคิดของคนอื่น การพลความคิดของตัวเอง การพลธรรมชาติที่เป็นอยู่ด้วย เราเคารพดิน เคารพน้ำ เคารพป่า มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับเรื่องแบบนี้ ถ้าเราขาดความเคารพในเรื่องนี้เราไม่ต้องพูดถึงเรื่องพลเมืองเลย มันอยู่ไม่ได้ สังคมที่มันเลวร้ายเพราะสังคมมันไม่เคารพตัวเอง ไม่เคารพคนอื่น ไม่เคารพธรรมชาติ ถ้าเราเคารพตนเอง เคารพคนอื่น เคารพธรรมชาติ มันก็ต้องหาจุดร่วมที่เหมาะสม เราได้ประโยชน์ สังคมได้ประโยชน์ ธรรมชาติได้ประโยชน์ แล้วก็อยู่ร่วมกัน

ดังนั้นแล้วทิศทางของงานเรื่องพลเมืองมันจึงเดินได้หลายมุม จากงานชิ้นนี้แล้วไปเรื่องงานวิจัย หรือไปพื้นที่ที่มีงานวิจัยเดิมก็เดินมาหาเยาวชน แล้วก็อาจพูดถึงโรงเรียนด้วย ส่วนโรงเรียนที่เกี่ยวข้องก็มีเข้ามาบางระดับแล้ว แต่เยาวชนกลุ่มนี้ก็ต้องเรียนในโรงเรียนอีกนาน ใช้เวลาเป็นหน่ออ่อน หน่อที่เราสร้าง จะอยู่ในโรงเรียน แล้วมันจะไม่หลุดได้อย่างไร อาจจะต้องหารูปแบบการทำงานร่วมกับโรงเรียนในการสร้างหน่อเยาวชนให้จับ เราไม่มีปัญหามาสร้างทุกพื้นที่ทุกโรงเรียน คงต้องเลือกบางพื้นที่บางโรงเรียน หาหน่อให้เห็นเลยนะ แล้วลองสร้างระบบการเรียนการสอนที่เป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพผ่านเรื่องราวเหล่านี้ มันจะเป็นไปได้ได้อย่างไร สิ่งที่เราเรียนเหล่านี้จะถูกบรรจุลงไปในวิชาบางวิชาได้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโซดละเว หรือทุกเรื่อง มันก็น่าจะถูกบรรจุเข้าไปในหลักสูตรและการเรียนการสอนได้ ถ้าถูกบรรจุแบบนี้เข้าไป กิจกรรมมันก็จะมีชีวิตด้วยนะ แต่ทำกิจกรรมด้วย พ่อแม่ก็ยอมรับด้วย เพราะว่าเป็นเรื่องการเรียนการสอน แล้วก็เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย

ผมว่าตรงนี้จะเป็นเรื่องสำคัญ เราพูดถึงการปฏิรูปการศึกษา เราพูดกันบนหอคอยงาช้างเยอะนะ ผมยังมองว่าที่พูดเรื่องการปฏิรูปการศึกษาทุกวันนี้ คนที่นั่งพูดอยู่สภา ไม่ว่าจะเป็น สนช. สปช. พูดอยู่บนหอคอยงาช้าง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเราคือของจริง เพราะฉะนั้นของจริงพวกนี้มันจะถูกหยิบขึ้นมาเพื่อให้พวกเขามองเห็นว่านี่คือแนวทางหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างไร อันนี้แหละงานวิจัยก็อยากเห็น เรา

อยากเห็นหนึ่งรูปธรรมที่เกิดขึ้นจริง วันนี้เราได้เห็นแล้ว งานที่พวกเราทำมันมีรูปธรรม อ่อนบ้าง แข็งบ้าง เหมือนท่านพระครูพูดถึง มันไม่แข็งทุกอัน มันไม่สมบูรณ์แบบทุกอัน แต่มันมีจุดคืออยู่ทุกโครงการ เลือกลมา ใช้ให้เป็นประโยชน์ให้ได้ เพราะฉะนั้นมันมีสิ่งดีๆ แบบนี้ก็อยากเห็นด้วยนะ

ทั้งหมดนี้อาจตั้งคำถามกับคนที่เกี่ยวข้องกับศรีสะเกษ ผมก็คนศรีสะเกษ ถ้าเห็นของดีแบบนี้ ฝ่ายพัฒนาของจังหวัดศรีสะเกษ จะเห็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนะ ถ้าเห็นแบบนี้ ตำบลตัวเองจะเอาอย่างไร เด็กและเยาวชนในตำบลจะหนุนกันอย่างไร จะเดินอย่างไร หรือโรงพยาบาลเห็นปัญหาแบบนี้มันก็มีคำถาม พื้นที่ที่เรารับผิดชอบ เราจะเอามันอย่างไร หรืออาจจะนัดสการถามไปถึงทางวัดว่าวัดเห็นแบบนี้แล้วจะเอาอย่างไร ถ้าคนศรีสะเกษไม่คิด ไม่ขยับ อันนี้คือโอกาสแล้วนะ ถ้าคนศรีสะเกษไม่ขยับ โอกาสก็ไม่ว่ามันจะอยู่ขนาดไหน เพราะว่า 3 ปีที่ให้โอกาสได้แค่การพัฒนาระดับหนึ่ง อย่าลืมนะว่าเด็กอนุบาลต้องเรียน 3 ปี เด็กประถมต้องเรียน 6 ปี เด็กมัธยมต้องเรียน 6 ปี ปริญญาตรีต้องเรียน 4 ปี ปริญญาโทเรียน 2 ปี ปริญญาเอกเรียนอีก 5 ปี กว่าแต่ละท่านจะเรียนจบมันใช้เวลานาน เพราะฉะนั้น 3 ปี มันได้เพียงหน่อเท่านั้นเอง เหมือนกับนักเรียนอนุบาล แต่ความจริงผ่านอนุบาลมาก็แค่ประถมนะ ถ้าจะให้มันเป็นมัธยมเดินอย่างไร ถ้าจะให้มันเป็นปริญญาตรีเดินอย่างไร ต้องคิดกันนะ จังหวัดศรีสะเกษจะรอให้คนอื่นมาคิดแทนกันมากไม่ได้ อันนี้ที่บ้านเรา เพราะฉะนั้นก็อยากฝาก และก็ต้องหาเวทีคุยกันด้วยนะ อาจจะต้องคุยกับราชภัฏด้วยว่าราชภัฏมองอย่างไรกับเรื่องนี้ ฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็หาญราชภัฏหลายรอบนะว่าเราจะเดินกันอย่างไร เพราะว่าท่านก็ต้องอยู่ที่นี่ สอนเด็กศรีสะเกษที่นี่นะ ความรู้เกี่ยวกับศรีสะเกษมีอะไรบ้าง ก็คงต้องทำงานร่วมกัน

เพราะฉะนั้นก็มองว่างานทิศทางข้างหน้าของจังหวัดศรีสะเกษน่าจะเป็นงานที่เดินจากรูปธรรมแบบนี้ โดยผ่านความรู้ ผ่านกระบวนการรวบรวมความรู้ ความรู้อะไรจะเห็นผ่านงานของเราละ หนึ่งจะเป็นความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศน์ที่เราอยู่ เราอยู่ที่ไหน เห็นไหม ของสงขลาเขาอยู่ชายทะเล สภาพแวดล้อมทะเล เขาก็ต้องทำเรื่องนั้น ของเราสภาพแวดล้อมอยู่ที่ไหน อยู่บนพนมดงรักบ้าง อยู่บนดินเขาบ้าง อยู่บนลำน้ำมูลบ้าง อันนี้คือชีวิตคนศรีสะเกษ แล้วชีวิตคนศรีสะเกษมันไม่ใช่มีแต่สิ่งแวดล้อม เรายังมีวัฒนธรรม กลุ่มคนลาวศรีสะเกษเป็นอย่างไร ส่วนคนเขมรศรีสะเกษเป็นอย่างไร กลุ่มเขมรศรีสะเกษเป็นอย่างไร กลุ่มกูยศรีสะเกษเป็นอย่างไร ศรีสะเกษที่อยู่ในเมืองเป็นอย่างไร ศรีสะเกษที่อยู่ในชนบทเป็นอย่างไร ศรีสะเกษที่ค้าขายเป็นอย่างไร ศรีสะเกษที่ทำไร่เป็นอย่างไร มันยังมีความรู้อีกเยอะ แล้วที่สำคัญศรีสะเกษติดชายแดนเขมร วันดีคืนดีก็รบกัน ชาวบ้านก็เดือดร้อน แล้วชาวบ้านจะอยู่อย่างไร เยาวชนจะอยู่อย่างไร จะทำมาหากินกันอย่างไร

สิ่งเหล่านี้แหละที่สยามกัมมาจลมาเดินไว้แบบนี้ ผมว่ามันช่วยสร้างพลังโดยฐานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทางที่สยามกัมมาจลก็รู้ดีนะ เพราะว่าเมื่อก่อนก็อยู่งาน สกว.กันมาก่อนเกือบทั้งนั้น รู้ดีว่างานวิจัยเดินได้ไม่ดึกเพราะว่าเป็นงานวิจัยชาวบ้านทำ ชาวบ้านจบ ป. 4 จบ ป. 6 เขียนงานวิจัย มันไม่ย่นนะ ก็เหมือนพวกเรา ขนาดเราเรียนชั้น ม. 5 ม. 6 เราเขียนสรุปงานเราเขียนได้ดีหรือเปล่า มันก็ต้องมีระบบ เพราะฉะนั้นมันเดินงานได้ 4-5 โครงการต่อปีเท่านั้น ภายใต้การหนุนงานของคุณรุ่งวิจิต คำงาม กับทีมงานจะเดินงานได้นิดเดียว เมื่อเดินงานได้นิดเดียว งานเหล่านี้จะเป็นตัวแบบ เป็นความรู้พื้นฐาน อาจต้องหารูปแบบขยายให้กว้างขึ้น ศรีสะเกษอาจจะหาการวิจัยเชิงพุทธ พุทธถึงพุทธธรรมกับท่านเจ้าคณะจังหวัด เรากราบนมัสการพระคุณเจ้าเจ้าคณะจังหวัดที่นี่แล้วก็มองกันว่าศรีสะเกษควรขึ้นเรื่องจริยธรรมพุทธธรรมเชิงพุทธขึ้นมาด้วย การทำมาหากินแบบพุทธจะจะไปอย่างไร เพราะที่นี่มีคนพุทธเยอะเป็นหลักเลย ก็ความรู้พวกนี้ยังเป็นความรู้ที่เราต้องการ และเยาวชนก็อาจจะเปิดเรื่องพวกนี้ได้ในปีที่ 2 ขนาดโครงการที่ทำกับเยาวชนปีหนึ่งก็ทำได้แค่ 10 โครงการนะ แล้วในจังหวัดศรีสะเกษมีไม่ต่ำกว่า 7 - 8 ร้อยหมู่บ้าน หรืออาจมีเป็นพัน ดีเสียว่าแต่ละอำเภอมี 10 ตำบลๆ ละ 10 หมู่บ้าน อำเภอหนึ่งก็ 100 หมู่บ้าน มี 24 อำเภอก็ 2,000 กว่าหมู่บ้าน ผมจำไม่ได้ชัดว่าศรีสะเกษมีกี่อำเภอ เห็นใหม่ที่เราทำได้แค่ 10 หมู่บ้านจาก 2,000 กว่าหมู่บ้าน

เพราะฉะนั้นเราสร้างได้แค่ความรู้ สร้างความรู้ให้เห็นถึงวิธีการทำ ที่เหลือก็เป็นการขยายขยาย การขยายแบบนี้ต้องการอาศัยเครือข่าย ต้องการอาศัยพลังของเครือข่าย พัฒนาชุมชนจะเอาไปขยายอย่างไรต่อ วัดจะเอาไปขยายอย่างไรต่อ ราชภัฏจะเอาไปขยายอย่างไรต่อ อบต.จะเอาไปขยายอย่างไรต่อ มันต้องมาเรียนรู้ร่วมกันถึงจะไปขยายได้ ถ้ารอแค่ตอนสุดท้ายมานำเสนอมันยากจะไปขยับนะ แต่ถ้ามาร่วมคิดแต่แรกก็อาจจะมองต่อเลยว่าเอาไปขยายอะไรได้ เพราะฉะนั้นการเดินต่อข้างหน้าอาจต้องมองผลที่จะขยายงานช่วยเราในจังหวัดศรีสะเกษ คนอื่นด้วยนะ สื่อควรจะขยายอย่างไร สื่อควรจะขยายตั้งแต่แรก วัดจะขยายอย่างไร นิมนต์วัดเข้ามาตั้งแต่แรก พัฒนาชุมชนจะขยายอย่างไรก็เชิญมาร่วมคิด ส่วนจะขยายต่อกันได้แค่ไหนต้องมาดูกันอีกที อันนี้คือทิศทางที่ศรีสะเกษควรจะไป และที่สำคัญก็คือในแง่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรายังสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อ แต่ต้องพูดถึงการจัดการกันใหม่อีกทีหนึ่ง เพราะระบบงานวิจัยที่ศรีสะเกษเราเริ่มให้เล่นเรื่องข้ามชาติ เราเล่นเรื่องการทูต เวลาวิจัยการทูตมีแต่นักวิชาการวิจัย วิจัยเรื่องการทูตข้างบน ที่นี้เรากำลังให้ทำวิจัยการทูตท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านไทยกับชาวบ้านเขมร เจอกันอย่างไร สร้างความสัมพันธ์กันได้อย่างไร มีแซนโหลندا (วันสารทเขมร) ร่วมกันจะขึ้นมาสร้างความสัมพันธ์ได้อย่างไร มีระบบเกษตรที่จะเรียนรู้ข้ามซึ่งกันและกัน มีและทำกันได้อย่างไร นี่คือสิ่งที่กำลังเดินอยู่

สิ่งที่เดินน่าจะเป็นตัวช่วยให้เราคิดต่อด้วย โจทย์ข้างหน้าคืออะไร พลเมืองคนอื่นที่ไม่มาร่วมตรงนี้จะขยับขยายได้อย่างไร คงไม่ใช่ขยายแบบงานวิจัย คงขยายด้วยรูปแบบอื่น อันนี้ก็ต้องหาเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน ศรีสะเกษก็คือประเทศไทย ปฏิรูปประเทศไทยก็ต้องปฏิรูปศรีสะเกษ ปฏิรูปศรีสะเกษก็ต้องดูที่ชุมชน ดูที่ปราชญ์ ดูที่ขุนหาญ ซึ่งก็ต้องดูที่บ้านโคกเพชร ดูที่บ้านลำโรงฯ ของจริงก็คือมาจากชุมชนท้องถิ่นนี่แหละ ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยหรือว่าจะเป็นอะไรต้องมาจากชุมชนท้องถิ่น เพราะฉะนั้นความรู้จากชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ เราจึงภูมิใจ เรากำลังช่วยกันค้นหาความรู้ ความรู้ที่ฝังอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมานาน เช่น ความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องการดูแลน้ำตกบ่อหิวของเขาวงกตที่ราชบุรี ฝังอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมานาน ลืมคุณค่ามัน ถ้าไม่ขุดไม่ไปขุดมันขึ้นมาก็มองไม่เห็น พอมีคนออกไปทำให้เห็นหน่อยก็เริ่มมองเห็น เออ บ้านเรา ทำไมเราไม่ทำ เริ่มเห็นคุณค่า เพราะฉะนั้นการที่เด็กเยาวชนเดินก่อนมันเป็นตัวกระตุ้นผู้หลักผู้ใหญ่ที่ดีมาก เพราะผู้ใหญ่ชอบแตกต่างกัน ทุกหมู่บ้าน ผมคุยกับนายกฯ ทุกหมู่บ้านมีคนที่จะเล่ากันอยู่ตลอดเวลา ถ้าผู้ใหญ่ทำวิจัยก็จะมีผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่งไม่มาร่วม แต่ถ้าเด็กทำวิจัยผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายมาร่วมหมด เพราะฉะนั้นกลยุทธ์แบบนี้มันช่วยลดความขัดแย้งของท้องถิ่นได้ค่อนข้างเยอะ บางเรื่องจำเป็นต้องใช้คนนอกเข้ามาทำก็ต้องทำ คนนอกมาทำแล้วคนในกระตุกเองนะ

สิ่งนี้ก็คือสิ่งที่คิดว่าทิศทางของศรีสะเกษในเรื่องชุมชนท้องถิ่นเราจะต้องรู้จักตัวเองให้มากขึ้น ทั้งในแง่นิเวศน์ และวัฒนธรรมของเรา ไม่อยากให้เป็นเพียงพิธีกรรม ขออนุญาตแซวชุมชนนิคมหน่อย อ.ชุมชนจัดพิธีกรรมแซนโฎนตาที่อำเภอ มันกำลังทำลายจิตวิญญาณของเรื่องแซนโฎนตา แซนโฎนตาเป็นเรื่องของการเคารพผู้ตาย การเกื้อกูลและแบ่งปันกัน พอไปจัดอย่างนั้นมันเป็นการแสดง จิตวิญญาณความเคารพมันจะหายไปหมด มันจะเหลือแต่ศิลปะการแสดง ต้องระวังนะ เพราะฉะนั้นเรื่องเล็กๆ บางเรื่องต้องระวัง ต้องถอดให้เห็นถึงจิตวิญญาณที่มันซ่อนเร้นอยู่ในเรื่องเหล่านั้น เป็นสิ่งดีงาม ตรงนี้เป็นสิ่งที่เยาวชนช่วยดึงตรงนี้ขึ้นมาได้ ผมก็คิดว่าสิ่งที่พวกเราทำมามีทิศทางที่ดีแล้ว ผู้หลักผู้ใหญ่อย่างพวกเราก็พร้อมจะหนุนต่อ ทางฝ่ายท้องถิ่นก็บอกแล้วว่าเราก็พอจะมีงบประมาณให้ทำวิจัยอยู่บ้าง ไม่มากนัก แต่ก็พอให้พวกเราเดินเพื่อหาความรู้ต่อไป ยินดีที่ได้มาร่วมงานกับพวกเรานี้ ขอขอบคุณมากครับ #